

E-PORADNIK FUNDACJI INTER VIVOS: PODZIAŁ MAJĄTKU DOROBKOWEGO (MAŁŻEŃSKIEGO)

O FUNDACJI:

Fundacja Inter Vivos z siedzibą w Warszawie jest organizacją pozarządową ukierunkowaną na udzielanie darmowej pomocy prawnej i prowadzenie nieodpłatnej mediacji.

Równocześnie prowadzimy punkty nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz nieodpłatnej mediacji działające w oparciu o ustawę z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (t.j.: Dz. U. z 2021 r. poz. 945). Informacja o lokalizacji prowadzonych przez nas punktów znajduje się pod adresem:

<https://www.fundacjaiv.pl/punkty-nieodplatnej-pomocy-prawnej>

KONTAKT Z NAMI:

Tel. 575-747-146

E-mail: biuro@fundacjaiv.pl

Listowny: ul. Ratuszowa 11

03-450 Warszawa

O PORADNIKU:

Poradnik dotyczy podstawowych zagadnień, związanych z podziałem majątku dorobkowego (małżeńskiego). Poradnik wskazuje czym jest majątek dorobkowy, kiedy możliwy jest jego podział oraz jakie są prawne sposoby możliwości podziału majątku dorobkowego.

CZYM JEST MAJĄTEK DOROBKOWY MAŁŻONKÓW?

Majątek dorobkowy to majątek nabyty przez małżonków w trakcie trwania małżeństwa. Zgodnie z art. 31 ust. 2 ustawy z dnia 25 lutego 1964 roku Kodeks rodzinny i opiekuńczy do majątku wspólnego należą w szczególności:

1. pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków;
2. dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków;
3. środki zgromadzone na rachunku otwartego lub pracowniczego funduszu emerytalnego każdego z małżonków;
4. kwoty składek zewidencjonowanych na subkoncie, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych;
5. środki zgromadzone na koncie OIPE w rozumieniu art. 2 pkt 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1238 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie ogólnoeuropejskiego indywidualnego produktu emerytalnego

Ważne: do majątku wspólnego małżonków należą również wszystkie przedmioty urządzenia domowego, które użytkowane są przez obojga małżonków również te, które zostały nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił (art. 34 K.r.o.), a także renta należna poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość (art. 33 pkt 6 K.r.o.).

Z JAKĄ CHWILĄ POWSTAJE MAJĄTEK DOROBKOWY I

CZY PODCZAS ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIEGO MAŁŻONKOWIE GROMADZĄ WYŁĄCZNIE MAJĄTEK WSPÓLNY?

Zgodnie z art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 roku Kodeks rodzinny i opiekuńczy z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków.

W okresie wspólności majątkowej istnieją zatem trzy majątki:

1. majątek wspólny małżonków;
2. majątek osobisty męża;
3. majątek osobisty żony.

CO WCHODZI W SKŁAD MAJĄTKU OSOBISTEGO?

Zgodnie z art. 33 ustawy z dnia 25 lutego 1964 roku Kodeks rodzinny do majątku osobistego każdego z małżonków należą:

1. przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej;
2. przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił;
3. prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom;
4. przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków;
5. prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie;
6. przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość;
7. wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków;
8. przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków;
9. prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy;
10. przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

KIEDY JEST MOŻLIWY PODZIAŁ MAJĄTKU DOROBKOWEGO?

Podział majątku wspólnego jest możliwy dopiero po powstaniu pomiędzy małżonkami rozdzielności majątkowej. Rozdzielność majątkowa powstaje z chwilą:

1. zawarcia małżeńskiej umowy majątkowej ustanawiającej ustrój rozdzielności majątkowej;
2. uprawomocnienia się orzeczenia rozwiązującego związek małżeński przez rozwód;
3. uprawomocnienia się orzeczenia sądu opartego na żądaniu jednego z małżonków ustanowienia rozdzielności majątkowej;
4. uprawomocnienia się orzeczenia sądu wydanego w oparciu o żądanie wierzyciela jednego z małżonków ustanowienia rozdzielności majątkowej;
5. uprawomocnienia się orzeczenia sądu o ubezwłasnowolnieniu jednego z małżonków (całkowite bądź częściowe);
6. uprawomocnienia się orzeczenia sądu w przedmiocie ogłoszenia upadłości jednego z małżonków;
7. uprawomocnienia się orzeczenia sądu o separacji.

Ważne: w czasie trwania wspólności ustawowej małżeńskiej żaden z małżonków nie może żądać podziału majątku wspólnego. Nie może również rozporządzać ani zobowiązywać się do rozporządzania udziałem, który w razie ustania wspólności przypadnie mu w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku.

CZYM JEST PODZIAŁ MAJĄTKU DOROBKOWEGO?

Podział majątku dorobkowego to wyjście ze współwłasności, która powstała przez to, że małżonkowie nabywali przedmioty majątkowe do majątku wspólnego.

JAKIE SĄ SPOSOBY PODZIAŁU MAJĄTKU DOROBKOWEGO?

Podział majątku wspólnego może nastąpić w formie:

1. umowy;
2. postępowania sądowego.

Ważne: Dopuszczalne jest podzielenie się niektórymi składnikami majątku wspólnego w drodze umowy, a w stosunku do pozostałych przeprowadzenie sądowego podziału majątku. Bezspornie sądowy podział majątku wymaga większych nakładów tak czasowych, jak i finansowych.

KIEDY DOKONAĆ UMOWNEGO PODZIAŁU MAJĄTKU DOROBKOWEGO?

Umowny podział majątku wspólnego, możliwy jest wyłącznie jeżeli małżonkowie są w stanie porozumieć się w kwestii tak składników majątku wspólnego, wartości składników oraz sposobu podziału. Umowa dotycząca podziału majątku może być zawarta w dowolnej formie, jednakże, gdy w skład majątku wspólnego małżonków wchodzi nieruchomość, to umowa powinna być zawarta w formie aktu notarialnego. Podobnie będzie, jeśli do dzielonego majątku wspólnego należy przedsiębiorstwo – wówczas umowa o podział tego majątku powinna być zawarta w formie pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi, względnie w formie aktu notarialnego, gdy w skład przedsiębiorstwa wchodzi nieruchomość albo przedsiębiorstwo jest objęte zarządem sukcesyjnym.

PODZIAŁ MAJĄTKU DOROBKOWEGO W DRODZE POSTĘPOWANIA SĄDOWEGO – O CZYM ROZSTRZYGA SĄD?

W momencie kiedy małżonkowie nie są w stanie porozumieć się w kwestii podziału majątku wspólnego, to każdy z nich może wystąpić do sądu o taki podział. Sądem właściwym w sprawie o podział majątku dorobkowego jest sąd rejonowy miejsca położenia majątku, a jeżeli wspólność ustała przez śmierć jednego z małżonków – sąd spadku (art. 567 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego). W sytuacji gdy majątek wspólny małżonków znajduje się w okręgu dwóch lub większej ilości sądów, wybór sądu właściwego do rozpoznania sprawy należy do wnioskodawcy. Bez znaczenia pozostaje wartość majątku wspólnego.

W toku postępowaniu o podział majątku dorobkowego sąd rozstrzyga także o:

1. nierównych udziałach w majątku wspólnym;
2. czy dany składnik majątkowy wchodzi w skład majątku dorobkowego;
3. wydatkach i nakładach poczynionych z majątku wspólnego na majątek osobisty małżonków;
4. wydatkach i nakładach poniesionych przez małżonków z ich majątku osobistego na majątek wspólny;
5. roszczeniach z tytułu posiadania poszczególnych przedmiotów wchodzących w skład majątku wspólnego, pobranych pożytków i innych przychodów;
6. szkodzie w majątku wspólnym;
7. nakładach poczynionych na majątek wspólny od chwili ustania wspólności do dnia podziału;
8. spłaconych długach obciążających majątek wspólny w okresie od chwili ustania wspólności do dnia podziału.

Ważne: przy dokonywaniu rozliczeń pomiędzy małżonkami wartość wydatków i nakładów ustala się na podstawie stanu z chwili ich poczynienia i cen rynkowych z chwili orzekania w tym przedmiocie.

JAK ROZLICZYĆ NAKŁADY NA MAJĄTEK WSPÓLNY?

Przy podziale majątku wspólnego, każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na jego majątek osobisty, z wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód. Może także żądać zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny. Jedynym wyjątkiem są nakłady i wydatki zużyte w celu zaspokojenia potrzeb rodziny – żądanie ich zwrotu jest niedopuszczalne, chyba że wykazemy, że zwiększyły one wartość majątku w chwili ustania wspólności.

Zwrotu nakładów i wydatków, a także rozliczenia spłaconych długów można dokonać tylko w ramach postępowania o podział majątku wspólnego. Warto również podkreślić, że o zwrocie wydatków i nakładów poczynionych z majątku osobistego na majątek wspólny sąd orzeknie wyłącznie na nasz wniosek zgłoszony w postępowaniu w pierwszej instancji, zaś o zwrocie nakładów z majątku wspólnego może zdecydować także z urzędu.

Żądanie zwrotu nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny powinno być dokładnie sprecyzowane, a wszelkie nasze twierdzenia dotyczące wysokości nakładów, sposobu ich poczynienia na rzecz majątku wspólnego itp. – należy udowodnić. Sąd będzie naszym stanowiskiem i zgłoszonymi roszczeniami związany, co oznacza, że nie będzie mógł ich samodzielnie na przykład rozszerzyć. Warto zatem zadbać o ich dokładne określenie.

Jeżeli nie zgłosimy naszych żądań związanych z rozliczeniem nakładów w toku postępowania o podział majątku, ich późniejsze zaspokojenie na drodze sądowej nie będzie możliwe. Wartość dokonanych nakładów ustala się na podstawie stanu z chwili ich dokonania i na podstawie cen z chwili orzekania.

Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, przy rozliczaniu nakładów poczynionych z majątku osobistego na majątek wspólny należy ustalić stosunek ułamkowy tych nakładów do wartości rynkowej rzeczy należącej do majątku wspólnego z chwili jej nabycia, a następnie odnieść tę wielkość do wartości z daty podziału. Nierzadko zdarza się, zwłaszcza w przypadku nieruchomości, że w trakcie trwania małżeństwa wartość wspólnego domu znacząco wzrosła, co oznacza, że należna nam kwota spłaty również będzie wyższa, niż nasz faktyczny, pierwotny wkład.

JAK USTALIĆ WARTOŚĆ MAJĄTKU DOROBKOWEGO?

Ważne: Sąd z urzędu ustala skład i wartość majątku wspólnego podlegającego podziałowi.

Skład majątku wspólnego ustala się według chwili ustania wspólności majątkowej, natomiast jego wartość według stanu tego majątku oraz cen w chwili dokonywania podziału.

W toku postępowania o podział majątku dorobkowego sąd nie rozstrzyga o długach, ponieważ przedmiotem podziału są wyłącznie aktywa. Wyjątek od tej zasady dotyczy jedynie długów związanych z majątkiem wspólnym i ciążących w czasie trwania wspólności na obojgu małżonkach, spłaconych przez jednego z małżonków z własnych środków po ustaniu wspólności majątkowej, a przed dokonaniem podziału majątku wspólnego.

Kwestią sporną pozostaje, czy w sprawach o podział majątku wspólnego sąd, przydzielając jednemu z nich nieruchomości obciążoną hipoteką, powinien określić wartość tej nieruchomości z uwzględnieniem kwoty pozostałego do spłaty zadłużenia z tytułu kredytu hipotecznego. Przez wiele lat dominujący był pogląd w myśl, którego dla potrzeb podziału majątku dorobkowego sąd winien uwzględnić kwotę pozostałego do spłaty zadłużenia z tytułu kredytu hipotecznego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 26 września 2013 r., sygn. akt: II CSK 650/12, LEX nr 1408410; postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 21 stycznia 2010 r., sygn. akt: I CSK 205/09, LEX nr 560500). Jednakże od kilku lat dominuje całkowicie odmienny pogląd zgodnie, z którym przy ustaleniu wartości rynkowej nieruchomości nie uwzględnia się pozostałego do spłaty zadłużenia z tytułu zaciągniętego kredytu hipotecznego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dn. 26 stycznia 2017 r., sygn. akt: I CSK 54/16, LEX nr 2261747).

CZY MOŻLIWY JEST PODZIAŁ MAJĄTKU DOROBKOWEGO W TRAKCIE SPRAWY ROZWODOWEJ?

Wyjątkowo podział majątku może nastąpić w toku postępowania rozwodowego. Zgodnie, bowiem z art. 58 §3 ustawy z dnia 25 lutego 1964 roku Kodeks rodzinny i opiekuńczy na wniosek jednego z małżonków sąd może w wyroku orzekającym rozwód dokonać podziału majątku wspólnego, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu. Jednakże co do zasady w wyroku rozwiązującym związek małżeński przez rozwód sąd nie dzieli majątku z uwagi na fakt, że są to sprawy zbyt obszerne i skomplikowane.

JAKA JEST OPŁATA SĄDOWA OD POZWU O PODZIAŁ MAJĄTKU DOROBKOWEGO?

Złożenie wniosku o podział majątku wspólnego pociąga za sobą konieczność uiszczenia stałej opłaty sądowej w wysokości 1.000 PLN (art. 38 ust. 1 z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych). Ww. opłata sądowa może być niższa, jeśli we wniosku zawarty zgodny projekt podziału tego majątku. Wówczas pobiera się opłatę w kwocie 300 PLN (art. 38 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych).

W JAKIM SĄDZIE ZŁOŻYĆ WNIOSEK O PODZIAŁ MAJĄTKU WSPÓLNEGO?

Sprawy dotyczące podziału majątku wspólnego należą do właściwości sądów rejonowych. Wniosek w sprawie o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami właściwy jest sąd miejsca położenia majątku, a jeżeli wspólność ustała przez śmierć jednego z małżonków - sąd spadku.